

**КРОСКУЛЬТУРНЫ АНАЛІЗ ДЗІЦЯЧАГА
ФАЛЬКЛОРУ РАСІІ І БЕЛАРУСІ
(тэарэтычны аспект)**

Кроскультурнае даследаванне ў сферы бытавання дзіцячага фальклору Беларусі і Расіі абумоўлена з'явай шырокага распаўсюджання рускамоўнага дзіцячага фальклору сярод сучасных беларускіх дзяцей. Пры разглядзе вылучанай праблематыкі неабходна адзначыць, што дзіцячы фальклор – гэта вусная народная паэтычная творчасць, створаная на працягу стагоддзяў для дзяцей і захоўваемая дарослымі і дзецьмі.

Сучаснае развіццё беларускага дзіцячага фальклору мае адмоўныя і станоўчыя рысы. Прыкладзём адну з самых балючых адмоўных тэндэнцый беларускага культурнага асяроддзя: ігнараванне ці няведанне маладымі бацькамі традыцыйных вершаваных тэкстаў беларускага дзіцячага фальклору. Адмоўныя тэндэнцыі развіцця ў беларускім культурным асяроддзі існуюць побач са станоўчымі (іх можна разглядаць як працяг развіцця адмоўных тэндэнцый у беларускім культурным асяроддзі). Станоўчыя тэндэнцыі беларускага дзіцячага фальклору падтрымліваюцца сучаснымі беларускімі бацькамі, нераўнадушнымі да захавання і развіцця беларускага дзіцячага фальклору і беларускай традыцыйнай культуры ўвогуле. Задачы выхавання дзяцей у такіх сем'ях грунтуюцца на азнаямленні і выкарыстанні тэкстаў беларускага дзіцячага фальклору для пашырэння светапогляду дзіцяці, для вывучэння арфаэпічных моўных правіл праз гучанне традыцыйных вершаваных тэкстаў, якія ствараліся і перадаваліся беларускім народам з пакалення ў пакаленне.

Сусветныя інтэграцыйныя працэсы паслужылі важнай падставай для азнаямлення, захавання і папулярызацыі традыцыйнай культуры Беларусі, у тым ліку вершаваных тэкстаў дзіцячага фальклору беларускага народа. Выкарыстанне тэкстаў дзіцячага фальклору пачынаецца на ранніх этапах жыцця маленькага чалавека і суправаджае яго на працягу дзяцінства, падлеткавага ўзросту і юнацтва. Гэта першыя калыханкі, гульні бацькоў са сваім немаўляткам, гульні на вольным паветры і ў закрытых памяшканнях, якія выкарыстоўваюцца ў святах дзіцячых

дашкольных устаноў і ў гульнёвых блоках свят на адкрытай прасторы. Папулярызацыя беларускага дзіцячага фальклору будзе садзейнічаць трансляцыі беларускіх каштоўнасцей сучасным дзецям, захаванню арфаэпічных норм вымаўлення беларускай мовы, дыялектаў беларускіх гаворак, фарміраванню і развіццю светапогляду, спрыту і валявых якасцей характару, якія гартуюцца і замацоўваюцца падчас удзелу дзяцей у беларускіх народных гульнях.

У тыпалагізацыю беларускага дзіцячага фальклору, акрамя вершаваных тэкстаў калыханак, забаўлянак, лічылак, дзіцячых песень, уключаны гульні, у якіх вершаваныя тэксты дзеці прагаворваюць падчас правядзення гульні. У сучасным рускім дзіцячым фальклору магчыма выдзеліць новы яго тып – «страшылкі». Яны прапанаваны як асобны тып і ў сучасным беларускім фальклору. Адзначым, што беларускія дзеці расказваюць тэксты страшылак на рускай мове, што сведчыць аб перайманні традыцый рускага гарадскога фальклору ў межах беларускіх гарадоў.

Вядомая беларуская фалькларыстка Г. А. Барташэвіч адзначае, што пры параўнальным аналізе тэкстаў калыханак беларускага і рускага народаў у беларускіх тэкстах нельга знайсці сцвярджанне хрысціянскага светапогляду, што, у сваю чаргу, у рускіх тэкстах дзіцячага фальклору вельмі распаўсюджана [1, с.15].

Разгляд і аналіз тэкстаў беларускага і рускага дзіцячага фальклору дазваляе меркаваць, што перайманні аб'ектыўна існуюць. Гэта сведчыць аб універсальных і канстантах, якія знаходзяцца ў кожнай сусветнай культуры, і аб непаўторных адметнасцях, якія датычацца асобных культурных спадчын.

Праблемы пры правядзенні кроскультурнага даследавання беларускага і рускага дзіцячага фальклору ўзнікаюць пры выкарыстанні метадалогіі правядзення анкетавання, звязанага з выбарам пытанняў, якія складаюць яго. Таму неабходна ўлічваць:

- накіраванне ўздзеяння сацыяльнай жаданасці;
- успрыманне культуры як не пераменнай, а арганізма з канстантнымі каштоўнасцямі;
- эксперыментальныя групы не павінны належаць да адной культуры. Групы не павінны адрознівацца па разнастайных параметрах (узрост, пол, узровень адукацыі, вопыт работы з псіхалагічнымі тэстамі, матывацыя і зацікаўленасць у даследаванні). Гэта будзе пачаткам пошуку тлумачэння адрозненняў;

– патэрны культурных адрозненняў (калектывізму і інды-
відуалізму);
– альтэрнатыўныя варыянты тлумачэння адрозненняў;
– культурную дыстанцыю, частковае тлумачэнне канструкту;
– толькі ў выпадку поўнай эквівалентнасці магчыма праводзіць
прамыя параўнанні. Гэта дазволіць ажыццявіць аналіз рыс
кроскультурнага падабенства і адрозненняў на ўзроўні дробязных
структурных адзінак.

У кроскультурных даследаваннях існуюць і недахопы. Адзін з іх
– надта вузкая выбарка рэлевантных відаў паводзін, паказальных
для пэўнага канструкту. Гэта можа стаць крыніцай адхіленняў.
Генры Трыяндыс пісаў аб тым, што «пры жаданні даследаваць
дастаткова шырокі канструкт, мы падыходзім да яго з занадта
вузкімі крытэрыямі, якія даюць толькі частковае ўяўленне аб ім» [2,
с.148]. Таму падчас арганізацыі кроскультурнага даследавання
дзіцячага фальклору Расіі і Беларусі неабходна звяртаць увагу на
вузкія пытанні існавання дзіцячага фальклору ў паўсядзённасці і ў
той жа час не забываць аб знешніх фактарах, якія ўздзейнічаюць на
агульнае сацыякультурнае асяроддзе.

---

1. *Барташэвіч, Г. А.* Дзіцячы фальклор / Г. А. Барташэвіч // Дзіцячы фальклор / рэд. К. П. Кабашнікаў. – Мн.: Навука і тэхніка, 1972. – С. 5–33.

2. *Вивьер, Фонс ван дэ.* Эволюция кроскультурных методов исследования / Фонс ван де Вивьер // Психология и культура / под ред. Д.Мацумото. – СПб.: Питер, 2003. – С. 135–169.